

Маскоўскае княства

(Перанакіравана з «Масковія»)

Маско́ўскае вялі́кае кня́ства — тэрытарыяльнае ядро будучай Расейскай дзяржавы са сталіцай у Маскве. Да 1480 года была адміністрацыяй Мангольскай імперыі, пасля таго, як Андрэй Яраслававіч атрымаў ярлык на ўладзімір.

Гісторыя

Выдзелілася з Уладзімерскага вялікага княства ў 60-х — пачатку 70-х гадоў XIII стагоддзя і з канца XIII стагоддзя заняла ў ім дамінуючае становішча.

На працягу ўсяго XIV стагоддзя актыўную барацьбу за вялікае ўладзімерскае княжаньне вёло таксама Цвьярское княства, у 1350—1360-х — Суздальскае, але, як правіла, менавіта маскоўскія князі насілі тытул вялікага князя ўладзімерскага, на што да 1462 году трэба было атрымліваць ярлык ханаў Залатой Арды. Па ініцыятыве маскоўскіх князёў рэзідэнцыя агульнарускага мітрапаліта была перанесена ва ўладзімір (1300), пазьней у Маскву (1328), што аспрэчвалася вялікім князем літоўскім Альгердам падчас ягоных спробаў авалодання Кіевам — былой сталіцы мітраполіі.

Асновы палітычнае і эканамічнае магутнасьці Масквы былі закладзеныя Іванам I Калітам (1325—1340), які дамогся права збору татарскай даніны на Русі і фактычна ператварыў Маскву ў галоўнага правадніка татарскага ўплыву, што асабліва яскрава выявілася ў падаўленьні вызваленчага паўстання ў Цверы (1327). Да канца XIV стагоддзя ў паўночна-ўсходняй Русі склалася сыстэма незалежных адно ад аднаго «вялікіх княжаньяў» — Уладзімерскае (фактычна Маскоўскае), Цвьярское, Разанскае, Смаленскае, Ніжагародзкае. Пасьлядоўная палітыка Івана Каліты і яго пераемнікаў, накіраваная на пашырэньне тэрыторыі Маскоўскага вялікага княства

Вялікае княства Маскоўскае <div>Великое княжество Московское</div>	
<div><div><div><div><div></div></div><div><div></div></div></div><div><div><div></div></div><div><div></div></div></div><div><div><div></div></div><div><div></div></div></div></div></div> <div>1263—1547</div> <div><div></div></div>	
<div></div>	
Афіцыйная мова	Расейская
Сталіца	Масква
Форма кіраваньня	Адміністрацыя Залатой Арды (да 1480) <div>Манархічная дзяржава</div>
Этнічны склад	Фіна-вугорскія народы: <div>Мурама</div> <div>Мэря</div> <div>Пермь</div> <div>Комі</div>
Канфэсійны склад	Праваслаўе, язычніцтва
Валюта	Рубель
Цяпер зьяўляецца часткай	Расея

шляхам скупкі і захопу зямель, дынастычных шлюбаў і г. д., прыцягненне перасяленцаў з кантраляваных татарамі тэрыторыяў абумовілі ператварэнне Масквы ў галоўны палітычны, эканамічны і рэлігійны цэнтар паўночна-ўсходняй Русі, асноўны асяродак фармавання расейскай народнасці. У 1362 годзе Маскоўскае вялікае княства фактычна злучана з Уладзімерскім, з 1375 году Арда перастала выдаваць ярлыкі на вялікае княжаньне князям немаскоўскіх дамоў. Перамога ў Кулікоўскай бітве 1380 году паклала пачатак вызваленню ад татарскай залежнасці, якое было дасягнутае ў 1480 годзе Іванам III Васілевічам у выніку «стаяння на Ўгры». Аднак у адрозненне ад іншых еўрапейскіх краін (у тым ліку і ВКЛ), эвалюцыя сацыяльнага і дзяржаўнага ладу ў Маскоўскім вялікім княстве адбывалася ў напрамку ўзмацнення дэспатыі ўсходняга тыпу. Адмаўленне правоў асобы і аўтаноміі любых грамадзкіх інстытутаў, ізаляцыянізм і ксэнафобія, увасобленыя ў ідэалёгіі «трэцяга Рыму», прывялі да кансервацыі сацыяльнай, эканамічнай і тэхналагічнай адсталасці, захавання нізкіх жыццёвага ўзроўню і кошту чалавечага жыцця.

Герб зь пячаткі Івана III. 1489 г.

Хуткі тэрытарыяльны рост Масквы, паглынаны больш дробных дзяржаўных утварэнняў і прэтэнзіі на «збіранне» пад сваёй уладай усіх усходнеславянскіх зямель выклікалі яе сутыкненне з другім цэнтрам іх дзяржаўнай кансалідацыі — ВКЛ. З 1330-х гадоў дзье дзяржавы саборнічалі за ўплыў над Вялікім Ноўгарадам, Псковам і Смаленскім княствам, у 1335 годзе адбыўся першы ўзброены канфлікт паміж імі (за «грады литовстии» на Верхняй Волзе). У 1349 годзе паміж вялікім князем маскоўскім Сімяонам Гордым і вялікім князем літоўскім Альгердам заключанае мірнае пагадненне, замацаванае сэрыяй дынастычных шлюбаў, Ноўгарад і Пскоў прызнаваліся падкантрольнымі Маскве. Барацьба Масквы супраць прызнання самастойнай праваслаўнай мітраполіі ВКЛ (1352—1363) скончылася яе скасаваннем пасля сьмерці літоўскага мітрапаліта Рамана. У 1368—1372 гадах, падтрымліваючы саюзнага ВКЛ вялікага князя цвярскага Міхаіла Аляксандравіча, Альгерд здзейсніў тры паходы на Маскву, якія скончыліся Любучкім дагаворам 1372 году.

Пасля сьмерці Альгерда Масква традыцыйна падтрымлівала тых літоўскіх князёў, якія выступалі супраць цэнтральнай улады ВКЛ — Андрэя Полацкага (канец 1380-х), Вітаўта (пачатак 1390-х, унук якога, Васіль, меў перспэктывы атрымання маскоўскага стальцу), Сьвідрыгайлу. Вялікі князь Ягайла аказаў пасіўную падтрымку Ардзе перад Кулікоўскай бітвай, але ў 1384 годзе паміж Ягайлам і Дзьмітрыем Данскім заключанае мірнае пагадненне (верагодна, накіраванае супраць Арды).

Пасля Крэўскай уніі 1385 году галоўным ідэалёгічным абгрунтаваньнем палітыкі Маскоўскага вялікага княства ў дачыненні да ВКЛ абвешчалася «вызваленне» яго праваслаўнага насельніцтва ад «каталіцкага прыгнёту». Дзейнасьць мітрапаліта Кіпрыяна спрыяла змякчэнню супярэчнасцяў паміж Маскоўскім вялікім княствам і ВКЛ. У 1391 годзе заключаны шлюб вялікага князя маскоўскага Васіля I з дачкой Вітаўта Соф'яй. У 1398 годзе Масква выступіла супраць спробы Вітаўта ўсталяваць кантроль над Ноўгарадам, але заключэнне мірнага дагавору 1400 году фактычна дазволіла яму ліквідаваць незалежнасць Смаленскага княства (1404). Пасля ўзброенага канфлікту ў 1406 годзе да канца XV стагоддзя ўсталявалася мяжа паміж ВКЛ і Масквой па рацэ Ўгра. У складзеным

у 1423 годзе завяшчаныні Васіль I назваў Вітаўта апекуном сваіх дзяцей і гарантам цэласнасьці дзяржавы пасля сваёй сьмерці (1425), але практычных вынікаў гэты крок ня меў.

Заклучаны вялікім князем літоўскім Казімерам IV і вялікім князем маскоўскім Васілём II Цёмным 31 жніўня 1449 году дагавор фактычна спыніў тэрытарыяльную экспансію ВКЛ на ўсход. Паводле дагавору, Казімер абавязваўся «не вступатися» ў Вялікі Ноўгарад і Пскоў, нават калі тыя будуць «се... давати» Казімеру, а таксама ня ўдзельнічаць у магчымых сутыкненьнях рускіх фэадальных рэспублік зь Лівонскім Ордэнам нават на іх баку. Адносным посьпехам Казімера была адмова Васіля II ад наўгародзкіх валасьцей, якія традыцыйна «цягнулі» да Літвы і прызнаньне за разанскім вялікім князем Іванам Фёдаравічам права пераходу на службу да Казімера. Вынікам дагавору 1449 году быў амаль 40-гадовы пэрыяд мірнага разьвіцьця ВКЛ, якое ня мела ваенных канфліктаў з суседзьмі да 1487 году, але ён таксама зафіксаваў адмову ВКЛ ад прэтэнзіяў на аб'яднаньне ўсіх усходнеславянскіх зямель, што абумовіла страту незалежнасьці ад Масквы Ноўгараду (1471—1478) і Цьвяры (1485) і ўрэшце паразу ВКЛ у вайне Маскоўскай дзяржавы з ВКЛ 1492—1494 гадоў, якое суправаджалася стратай вялікіх тэрыторыяў і, урэшце, канцом трывалай экспансіі ВКЛ на ўсход.

Моцная цэнтралізаваная Маскоўская дзяржава, створаная ў выніку посьпехаў Івана III, які прыняў тытул «*государя всея Руси*», пачала адкрыта прэтэндаваць на беларускія і ўкраінскія землі ВКЛ, барацьба за якія вызначыла гісторыю Ўсходняй Эўропы на працягу XV—XVIII стагодзьдзяў.

Глядзіце таксама

- Іван Іванавіч Малады

Літаратура

- Алесь Белы // . — Мн.: .
- Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV—XVI вв. / Подг. Л. В. Черепнин. М.; Л., 1950
- Базилевич К. В. Внешняя политка Русского централизованного государства. М., 1952
- Черепнин Л. В. Образование Русского централизованного государства в XIV—XV вв. М., 1960
- Греков И. Б. Очерки по истории международных отношений Восточной Европы. XIV—XVI вв. М., 1963
- Кучкин В. А. Формирование государственной территории Северо-Восточной Руси в X—XIV вв. М., 1984
- Зимин А. А. Витязь на распутье. М., 1991
- Fennell J. L. I. The Emergence of Moscow, 1304—1359. Berkeley, Los Angeles, 1968.

**Дзеля паляпшэньня
артыкулу неабходна:**

- выправіць артаграфію.

